

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodnicząca – sędzia: Urszula Iwanowska (spr.)

Sędziowie: Beata Górską

Anna Polak

po rozpoznaniu w dniu 19 marca 2020 r., w S. na posiedzeniu niejawnym

sprawy z odwołania D. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o wznowienie postępowania w przedmiocie wysokości emerytury

na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 listopada 2019 r., sygn. akt VI U 634/19

- 1. uchyla zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w G.;**
- 2. przyznaje od Skarbu Państwa Sądowi Okręgowemu w Gorzowie Wielkopolskim na rzecz radcy prawnego A. H. kwotę 90 (dziewięćdziesiąt) złotych powiększoną o podatek od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonej z urzędu;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa Sądowi Apelacyjnemu w Szczecinie na rzecz radcy prawnego A. H. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych powiększoną o podatek od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym;**

Beata Górską Urszula Iwanowska Anna Polak

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 28 maja 2019 r., znak: (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił D. S. wznowienia postępowania wskazując, że ubezpieczona przekroczyła termin do złożenia skargi o wznowienie postępowania, który upłynął jej w dniu 23 kwietnia 2019 r., tymczasem skarżąca złożyła skargę w dniu 17 maja 2019 r.

W odwołaniu od powyższej decyzji D. S. wniosła o jej zmianę i przywrócenie terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania oraz wznowienie postępowania podnosząc, że jest osobą w podeszłym wieku, schorowaną, nie zna się na przepisach prawa i w maju 2019 r. od znajomych dowiedziała się o możliwości złożenia skargi. Nie korzysta z internetu.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie podtrzymując argumentację przytoczoną w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 13 listopada 2019 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i wznowił postępowanie zakończone decyzją z dnia 23 kwietnia 2013 r., znak:

(...) (punkt I) oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. na rzecz ubezpieczonej D. S. 110,70 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (punkt II).

Powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy oparł o następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne:

D. S. urodziła się w dniu (...) Pobierała emeryturę „wcześniejszą” przyznaną na podstawie art. 29 i 46 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1270; powoływana dalej jako: ustawa emerytalna). Wysokość świadczenia od 23 marca 2008 r. wyniosła 1.489,46 zł. Emerytura po waloryzacji od 1 marca 2011 r. wyniosła 1.704,58 zł.

Decyzją z dnia 23 kwietnia 2013 r. przyznano ubezpieczonej emeryturę na podstawie art. 24 i 26 ustawy emerytalnej. Wysokość emerytury organ ustalił na kwotę 1.365,98 zł; kwotę składek zewidencjonowanych na koncie z uwzględnieniem waloryzacji – 7.991,04 zł; średnie dalsze trwanie życia – 254,5 miesięcy, kwotę pobranych emerytur w wysokości 99.228,83 zł.

Wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r. Trybunał Konstytucyjny w sprawie P 20/16 stwierdził, że art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w brzmieniu obowiązującym do dnia 30 września 2017 r., w zakresie w jakim dotyczy kobiet urodzonych w 1953 roku, które nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy, jest niezgodny z art. 2 Konstytucji.

Dnia 17 maja 2019 r. ubezpieczona, powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. wniosła o ponowne obliczenie emerytury. W odpowiedzi organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję.

Ubezpieczona ma 66 lat. Cierpi na bóle kręgosłupa i stawów oraz skrzywienie stawu skokowego. Skarżąca od znajomych na początku maja 2019 r. dowiedziała się o możliwości złożenia skargi o wznowienie postępowania. Niezwłocznie po tym jak znajomi poinformowali ją o możliwości złożenia skargi o wznowienie postępowania, ubezpieczona złożyła skargę. Skarżąca nie potrafi i nie korzysta z internetu.

Po ustaleniu powyższego stanu faktycznego oraz na podstawie przepisów prawa niżej powołanych Sąd Okręgowy uznał odwołanie za zasadne.

Sąd pierwszej instancji miał na uwadze, że ubezpieczona domagała się przywrócenia terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania i wznowienia postępowania w przedmiocie ustalenia wysokości emerytury przysługującej wnioskodawczyni w powszechnym wieku emerytalnym z powołaniem się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. Poza sporem było, że wnioskodawczyni złożyła skargę o wznowienie postępowania z uchybieniem miesięcznemu terminowi, zaś wnosząc o przywrócenie terminu naprowadziła na swój podeszły wiek i stan zdrowia oraz dodała, że o treści wyroku dowiedziała się już po upływie terminu od osób w podobnej jak ona sytuacji.

Następnie Sąd Okręgowy podniósł, że zgodnie z art. 145a § 1 k.p.a., można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego została wydana decyzja. W myśl § 2 tego artykułu w sytuacji określonej w § 1 skargę o wznowienie wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Sąd meriti podkreślił, że termin o którym mowa wyżej, jest terminem o charakterze procesowym i może być przywrócony przy zastosowaniu art. 58 § 1 i 2 k.p.a. Zgodnie zaś z tym przepisem przywrócenie terminu jest możliwe na prośbę zainteresowanej osoby, jeżeli uprawdopodobni, że uchybienie terminu nastąpiło bez jej winy. Organ rentowy odmówił przywrócenia terminu jedynie z tej przyczyny, że uznał, iż wnioskodawczyni nie uprawdopodobniła braku swej winy w uchybieniu terminowi. Przy czym przepisy procedury administracyjnej nie definiują samodzielnie pojęcia winy, zatem przy ocenie tego elementu trzeba uwzględnić konkretny stan faktyczny i ocenić go z uwzględnieniem obiektywnego miernika staranności wymaganej w danych okolicznościach. Nie można postępować w sposób schematyczny i zbyt ogólnikowy.

Następnie sąd pierwszej instancji podniósł, że termin przewidziany w art. 145a § 2 k.p.a. jest nie tylko relatywnie krótki, ale też początek jego biegu – ogłoszenie wyroku Trybunału Konstytucyjnego w dzienniku urzędowym – może być stronie niewiadomy. Zgodnie z art. 145a k.p.a. wznowienie postępowania może nastąpić tylko na wniosek ubezpieczonego. Zatem zastosowanie tego przepisu ma miejsce tylko wówczas, gdy ubezpieczony złożył do organu rentowego skargę o wznowienie postępowania zakończonego ostateczną decyzją organu rentowego w terminie 1 miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. Termin ten jest określony w art. 145a § 2 k.p.a.

Dalej sąd meriti podniósł, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zastosowanie ma przepis art. 477¹⁰ § 2 k.p.c., w którym podkreślona jest kontrola funkcji postępowania sądowego i zasada, że jego przedmiotem może być tylko żądanie będące przedmiotem rozpoznania przed organem rentowym. W konsekwencji zakres zaskarżonej decyzji wyznacza też zakres rozpoznania sprawy przez sąd.

W niniejszej sprawie kwestia sporna dotyczyła wyłącznie wznowienia postępowania oraz - jako przesłanki tegoż wznowienia - przywrócenia terminu do złożenia przez ubezpieczoną skargi o wznowienie postępowania w przedmiocie ustalenia wysokości emerytury przysługującej ubezpieczonej w powszechnym wieku emerytalnym, z uwzględnieniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. Poza sporem było, że ubezpieczona złożyła skargę o wznowienie postępowania z uchybieniem miesięcznego terminu. Na uzasadnienie wniosku o przywrócenie terminu podała, że o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego dowiedziała się od znajomych dopiero na początku maja 2019 r., podczas przypadkowego spotkania. Ubezpieczona wskazała, że ma problemy z kręgosłupem, a nadto doznała skręcenia nogi w stawie skokowym i rzadko wychodziła z domu. Nie korzysta z internetu. Dodatkowo Sąd Okręgowy miał na uwadze, że jest ona osobą starszą (66 lat) i dość nieporadną, co skutkowało przyznaniem jej pełnomocnika z urzędu. Gdyby nie przypadkowe spotkanie w maju 2019 r. znajomych, którzy mieli wiedzę o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., nie dowiedziałyby się o tym wyroku. Skargę do organu rentowego złożyła kilka dni po rozmowie ze znajomymi.

Jednocześnie Sąd Okręgowy wyjaśnił, że ocena przesłanek przywrócenia terminu na podstawie art. 58 k.p.a. może nastąpić po wszechstronnym wyjaśnieniu okoliczności konkretnego przypadku, z pomocą wszelkich koniecznych środków dowodowych i z uwzględnieniem słusznego interesu strony, a wszelkie niejasności nie mogą być interpretowane na niekorzyść strony (por. wyrok WSA w Rzeszowie z dnia 21 maja 2019 r., III SA/Rz 85/19, Legalis). Przy ocenie winy bez wątpienia trzeba uwzględnić konkretny stan faktyczny i ocenić go z uwzględnieniem obiektywnego miernika staranności wymaganej w danych okolicznościach. Przy czym sąd ten także wskazał, że terminy procesowe w większości rozpoczynają swój bieg od daty dokonania jakiejś czynności w stosunku do strony, np. doręczenia jej odpisu decyzji z pouczeniem o sposobie i terminie wniesienia odwołania. Stąd, w sytuacji kiedy strona była prawidłowo pouczona o przysługującym środku zaskarżenia oraz terminie jego wniesienia zastosowanie surowszych kryteriów oceny winy w przekroczeniu terminu należy uznać za uzasadnione. Wówczas strona posiada wiedzę o istnieniu terminu do złożenia odwołania oraz dacie rozpoczęcia jego biegu. Natomiast termin przewidziany w art. 145a § 2 k.p.a. jest nie tylko krótki, ale też początek jego biegu - w niniejszej sprawie ogłoszenie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. w dzienniku urzędowym – nie jest łatwy do ustalenia, zwłaszcza biorąc pod uwagę grupę społeczną, której wyrok dotyczy. D. S. nie jest osobą aktywną zawodowo i nie korzysta z internetu. O wyroku Trybunału Konstytucyjnego dowiedziała się przypadkowo od znajomych na początku maja 2019 r. Nie wiedziała jaki jest termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania. Zdaniem tego sądu nie można obarczać ubezpieczonej obowiązkiem bieżącego sprawdzania publikacji spraw emerytalnych w dziennikach urzędowych oraz doniesień w mediach. Tym bardziej, że sprawa która wpłynęła do Trybunału Konstytucyjnego w dniu 3 października 2016 r. została rozpoznana trzy lata później tj. w dniu 6 marca 2019 r. Ponadto, trudno także przyjąć, że ubezpieczona z łatwością mogła odnieść treść wyroku z dnia 6 marca 2019 r. stwierdzającego niekonstytucyjność art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z FUS, do swojej sytuacji prawnej. Tym bardziej, że już od kilku lat pobierała emeryturę przyznaną jej w wieku powszechnym.

Dalej Sąd Okręgowy wskazał, że z art. 58 k.p.a. wynika, iż terminu nie przywraca się w sytuacji, gdy uchybienie terminowi było zawinione przez stronę. Zdaniem tego Sądu ubezpieczonej nie można przypisać winy w jakiegokolwiek postaci, nawet winy rozumianej jako niedołożenie należytej staranności jakiej można wymagać od każdej osoby dbającej o swoje interesy. Wobec braku informacji ze strony ZUS o wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. oraz o tym, że wyrok ten odnosi się do sytuacji prawnej skarżącej, nie miała ona możliwości powzięcia wiadomości na temat tego wyroku, nawet przy dołożeniu należytej staranności i złożenia skargi w terminie. Trudno też wymagać od ubezpieczonej, aby na bieżąco śledziła doniesienia w mediach o sprawach emerytalnych, a powziętą wiedzę odnosiła do swej sytuacji. Ubezpieczona nie korzysta z internetu. Zaś doniesienia medialne sprowadzały się jedynie do ogólnikowych informacji, że kobiety z rocznika 1953 mogą dokonać korzystnego dla siebie przeliczenia emerytur. Na uwagę zasługuje fakt, że ubezpieczona niezwłocznie po powzięciu wiadomości o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., od znajomych w maju 2019 r., wystąpiła do ZUS ze skargą o wznowienie postępowania. Gdyby nie przypadkowa rozmowa ubezpieczonej ze znajomymi skarżącą nie wiedziałaby, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. w ogóle jej dotyczy. Zdaniem sądu meriti nie można zarzucić ubezpieczonej braku staranności jakiej można wymagać od osoby należycie dbającej o swoje interesy. W ocenie tego sądu skarżącej nie sposób przypisać jakiegokolwiek postaci winy, jak również zawinionej nieznajomości prawa.

Stan faktyczny w sprawie sąd pierwszej instancji ustalił na podstawie dokumentów zgromadzonych w aktach organu rentowego i aktach sądowych oraz na podstawie zeznań ubezpieczonej. Wiarygodność tych dowodów nie została podważona przez żadną ze stron, a zeznania ubezpieczonej sąd ocenił jako wiarygodne, bowiem były one zbieżne z dokumentami zgromadzonymi w sprawie.

Wobec powyższego sąd, w oparciu o art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję nakazując wznowić postępowanie zakończone decyzją z dnia 23 kwietnia 2013 r., znak: (...).

Ponieważ ubezpieczona była reprezentowana przez pełnomocnika z urzędu, któremu należało się wynagrodzenie sąd ustalił wysokość tego wynagrodzenia na kwotę 110,70 zł na podstawie § 15 ust. 2, w zw. z § 4 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 68).

Z powyższym wyrokiem Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim w całości nie zgodził się Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który w wywiedzionej apelacji zarzucił mu naruszenie:

1. prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie (niezastosowanie) art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
2. przepisów prawa procesowego, tj.: art. 227 i art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 58 § 1 k.p.a. poprzez:
 - 1) dokonanie dowolnej, a nie swobodnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i w tym zakresie przyjęcie, że uchybienie terminowi do złożenia skargi o wznowienie postępowania nie było zawinione w sytuacji, gdy ubezpieczona nie zadbała o swój interes, mimo że istniała taka obiektywna możliwość,
 - 2) pominięcie okoliczności, że ubezpieczona powinna/mogła dowiedzieć się o wyroku TK z telewizji, Internetu i prasy,
 - 3) uznanie, że bóle kręgosłupa i stawów, skręcenie stawu oraz wiek (66 lat) oraz rzekoma nieporadność mogą być samoistną przyczyną do przywrócenia terminu do złożenia skargi,
 - 4) pominięcie, że organ rentowy nie został normatywnie zobligowany do udzielenia ubezpieczonej pisemnej informacji o fakcie wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie P 20/16 i skutkach prawnych jego ogłoszenia.

W związku z powyższym apelujący wniósł o:

- zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania,

ewentualnie:

- uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania,

- zasądzenie zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skarżący między innymi podniósł, że całość zebranego w sprawie materiału dowodowego i jego treść, w szczególności okoliczności wskazane w petitum apelacji przeczą rozważaniom Sądu i dowodzą wyłącznej winy ubezpieczonej w uchybieniu terminowi do złożenia skargi o wznowienie postępowania oraz skutkuje brakiem podstaw do jego wznowienia. Sąd zważył, że o treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego ubezpieczona dowiedziała się „od osób w podobnej sytuacji, jak ona”, co dowodzi, że wymagany termin jest możliwy do ustalenia. W ocenie apelującego podeszły wiek (66 lat) oraz wymienione przez Sąd schorzenia nie mogą być samoistną podstawą do przywrócenia terminu. Powyższe powinno być powiązane z konkretnymi okolicznościami faktycznymi, które obiektywnie uniemożliwiały złożenie skargi w terminie. Ponadto, przyznanie ubezpieczonej pełnomocnika z urzędu nie może świadczyć, że jest osobą nieporadną. Sąd przyznaje pełnomocnika na wniosek, a nie z urzędu. Po drugie, każdy przeciętny człowiek nie ma wiedzy prawniczej umożliwiającej profesjonalne postępowanie przed sądami powszechnymi. Wbrew wywodom Sądu ubezpieczona nie dołożyła należytej, podstawowej staranności w dbałości o własne interesy.

Następnie apelujący zarzucił, że sąd meriti pominął treść art. 190 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, zgodnie z którym: orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne. 2. Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wymienionych w art. 188 podlegają niezwłocznemu ogłoszeniu w organie urzędowym, w którym akt normatywny był ogłoszony. Jeżeli akt nie był ogłoszony, orzeczenie ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

W kontekście powyższego organ rentowy podkreślił, że nie został normatywnie zobligowany do udzielenia ubezpieczonej pisemnej informacji o fakcie wydania przez Trybunał Konstytucyjny wyroku z dnia 6 marca 2019 r. w sprawie P 20/16 i skutkach prawnych jego ogłoszenia. Przedmiotowy wyrok został ogłoszony w organie urzędowym w celu zaznajomienia się z jego treścią przez adresatów, w tym ubezpieczoną. Wyżej wymieniona z tej możliwości nie skorzystała, a podnoszony przez nią brak informacji na temat ponownego obliczenia świadczenia jest wyłącznie wynikiem jej zaniedbania w tym zakresie.

W odpowiedzi na apelację D. S., działając przez pełnomocnika z urzędu wniosła o jej oddalenie oraz zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu wg norm przepisanych za drugą instancję, a w przypadku zmiany zaskarżonego orzeczenia pełnomocnik ubezpieczonej wniósł o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postaci kosztów zastępstwa radcy prawnego za pierwszą i drugą instancję według norm przepisanych, powiększonych o należną stawkę podatku od towarów i usług, tytułem udzielonej pomocy prawnej z urzędu, które to koszty nie zostały opłacone ani w całości ani w części.

W ocenie ubezpieczonej żaden z zarzutów przedstawionych w apelacji organu rentowego nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem podniesione zarzuty stanowią jedynie polemikę ze stanowiskiem sądu pierwszej instancji. Przy czym ubezpieczona w całości podzieliła rozważania przedstawione przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie znajdując żadnych podstaw do jego wnioskowanej przez apelującego zmiany.

Sąd Apelacyjny rozważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny rozważył sprawę i uznał, że apelacja jest zasadna w stopniu uzasadniającym uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji oraz przekazanie sprawy do rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu.

Na wstępie wskazać należy zasadę, że sąd drugiej instancji, jeśli nie oddała apelacji, zmienia zaskarżony wyrok i orzeka co do istoty sprawy (art. 385 i art. 386 § 1 k.p.c.). Uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania może więc nastąpić tylko wyjątkowo, gdy stwierdzono nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 379 k.p.c.) lub w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2012 r., II UZ 58/12, OSNP 2014/1/14). W tym drugim wypadku, w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, dopuszczalne jest nie tylko uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji, ale także zaskarżonej odwołaniem decyzji i przekazanie sprawy bezpośrednio organowi rentowemu, o czym stanowi art. 477^{14a} k.p.c. Przepis ten ma zatem zastosowanie wówczas, gdy konieczne jest skasowanie decyzji organu rentowego i wydanie nowej, po przekazaniu sprawy organowi rentowemu do ponownego rozpoznania i przeprowadzeniu prawidłowego postępowania przed tym organem, uwzględniającego wszelkie wymagania wynikające z prawa materialnego (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 20 października 2016 r., I UZ 22/16, Legalis nr 1537373 i z dnia 26 września 2017 r., II UZ 51/17, Legalis nr 1696675).

Podkreślić także należy, że organy orzecznicze w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zobowiązane są do szczególnej staranności przy ocenie sedna sporu. Uwaga ta dotyczy w szczególności organu rentowego, który powinien zweryfikować pismo wszczynające postępowanie i dołączone do niego dokumenty tak, aby odzwierciedlić jego prawdziwy sens i rozstrzygnąć o istocie sprawy. Wniosek ubezpieczonego oraz powołane w nim okoliczności i nowe dowody powinny zatem znajdować odzwierciedlenie w decyzji oraz w jej uzasadnieniu. Skoro przepis art. 477^{14a} k.p.c. upoważnia także do uchylenia decyzji organu rentowego, to zakłada, że również na etapie postępowania administracyjnego może dojść do nierozpoznania istoty sprawy (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 lutego 2018 r., III AUa 999/16, Legalis nr 1743591). Zaznaczyć należy, iż w przypadku postępowania organu rentowego do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy decyzja organu nie rozstrzyga o wniosku osoby ubezpieczonej bądź też rozstrzyga, ale w niepełnym zakresie lub w też w sytuacji, gdy wydana z urzędu decyzja jest przedwczesna w zakresie rozstrzyganej w niej materii (wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 lutego 2016 r., III AUa 1208/14, Legalis nr 1428349).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny dostrzegł, że wniosek D. S. z dnia 17 maja 2019 r. dotyczy ponownego obliczenia świadczenia emerytalnego zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r. (k. 48 akt ZUS). Nie zawiera wskazania w jaki sposób, na podstawie jakich przepisów organ rentowy ma tego dokonać. Należy ponownie podkreślić, że organ rentowy ma obowiązek działania na korzyść ubezpieczonych i zastosowania najkorzystniejszych obowiązujących przepisów. Istotne jest też, że sam Trybunał Konstytucyjny wskazał, że przepisy dotyczące wznowienia postępowania nie uwzględniają specyficznej sytuacji związanej z obowiązkiem sanacji konstytucyjności w sprawach dotyczących emerytur kobiet, które przed dniem 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 ustawy o FUS. Pozostawiają tym samym znaczny margines dowolności organom i sądom w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku Trybunału Konstytucyjnego w konkretnych wypadkach.

Zdaniem sądu odwoławczego, organ rentowy błędnie ocenił, że złożony przez ubezpieczoną wniosek dotyczył wyłącznie żądania wznowienia postępowania w sprawie. Organ rentowy zupełnie pominął żądanie ubezpieczonej przeliczenia jej emerytury z pominięciem przepisów uznanych przez Trybunał Konstytucyjny za niekonstytucyjne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w niniejszej sprawie istnieją podstawy do ponownego ustalenia prawa ubezpieczonej w oparciu o art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t. j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1270 ze zm.; powoływana dalej jako: ustawa emerytalna). Sąd Apelacyjny rozważył, że zgodnie z art. 124 powołanej ustawy, w sprawach o świadczenie określone w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że niniejsza ustawa stanowi inaczej. A przy tym zgodnie z art. 9 k.p.a. organy administracji publicznej są obowiązane do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego. Organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu nieznamości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek. Wymaga

zaznaczenia, że przepisy procedury administracyjnej w art. 145 i nast. k.p.a. służą generalnie wzruszeniu prawomocnej decyzji wydanej m.in. w oparciu o akt normatywny uznany orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodny z Konstytucją, a zatem do wznowienia pierwotnie zainicjowanego postępowania, uchylenia decyzji i ponownego, merytorycznego rozstrzygnięcia w odniesieniu do pierwotnego żądania, a nie żądania zawartego we wniosku o wznowienie postępowania. Ich zadaniem jest wyeliminowanie z obrotu prawnego nieprawidłowej decyzji wydanej z naruszeniem prawa i ponowne merytoryczne rozstrzygnięcie w sprawie, tak jakby tej decyzji nie było, czyli w istocie sprawa wraca do punktu wyjścia, którym było złożenie wniosku, w zakresie którego wydano decyzję następnie zaskarżoną skargą o wznowienie postępowania. Natomiast ustawa emerytalna w art. 114 ust. 1 pkt 6 wprowadziła instytucję swoistego wznowienia postępowania, przez stworzenie możliwości ponownego ustalenia świadczenia, tak co do prawa, jak i wysokości, mimo istnienia w tym względzie prawomocnej decyzji, i jedynie w odniesieniu na przyszłość, bez reaktywacji pierwszorazowego żądania. Zgodnie z przywołanym art. 114 ust. 1 pkt 6 w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy, na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, uchyla lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli: przyznanie świadczeń lub nieprawidłowe obliczenie ich wysokości nastąpiło na skutek błędu organu rentowego. Przy tym wymaga zauważenia, że wskazany przepis pozwala na ponowne ustalenie wysokości świadczenia przy wykorzystaniu przesłanek, które są znacząco mniej rygorystyczne niż określone w art. 145 k.p.a., zatem wykorzystanie tego instrumentu prawnego w pełni zrealizuje zasadę z art. 9 k.p.a. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 maja 2004 r., III UK 16/04 wprost stwierdził, że dyspozycja 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. nr 162, poz. 1118 ze zm.) stanowi *lex specialis* względem analogicznej dyspozycji art. 145 § 1 pkt 1 k.p.a. i w konsekwencji w sprawach, których dotyczy art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie ma zastosowania art. 145 § 1 pkt 5 k.p.a.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w stanie faktycznym niniejszej sprawy zaskarżona decyzja w istocie nie rozstrzygała o wniosku ubezpieczonej, która domagała się przecież ponownego obliczenia emerytury z wyłączeniem niekonstytucyjnej regulacji art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej, co jednoznacznie wynika z treści oryginału wniosku znajdującego się w aktach rentowych. Organ rentowy jednak potraktował wniosek wyłącznie jako żądanie wznowienia postępowania administracyjnego i doprowadził do przerehabilitacji wniosku złożonego przez ubezpieczoną, tak by żądanie wznowienia postępowania administracyjnego jednoznacznie wynikało z treści jej pisma. Tymczasem organ powinien był rozważyć to żądanie, w pierwszej kolejności na gruncie przepisów ustawy emerytalnej. Jednocześnie sąd pierwszej instancji nie był uprawniony do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie wznowienia postępowania na podstawie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

Przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy obowiązkiem organu będzie rozważenie zasadności żądania ubezpieczonej, w przedmiocie merytorycznego rozstrzygnięcia o prawie do przeliczenia nieprawidłowo obliczonej emerytury, w trybie specjalnych przepisów ustawy emerytalnej, tj. art. 114 ust. 1 pkt 6. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego, zakwestionowana decyzja powinna była obejmować także kwestię ponownego ustalenia wysokości emerytury na podstawie art. 114 ust. 1 pkt 6 ustawy emerytalnej, i w efekcie możliwości przeliczenia świadczenia bez pomniejszania jego wysokości o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur przyznanych przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego, a więc z wyłączeniem niekonstytucyjnej regulacji zawartej w art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej.

Podsumowując, organ rentowy nie rozstrzygnął o możliwości przeliczenia emerytury, chociaż w ocenie sądu odwoławczego był do tego zobowiązany, zarówno wnioskiem, jak też obowiązkiem działania na korzyść ubezpieczonej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 477^{14a} k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu i przekazał sprawę organowi rentowemu celem ponownego rozpoznania.

W konsekwencji tego rozstrzygnięcia sąd odwoławczy na nowo rozstrzygnął też o kosztach zastępstwa procesowego pełnomocnika ustanowionego dla ubezpieczonej z urzędu i na podstawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz. U. z 2019 r., poz. 68) odpowiednio przyznał od Skarbu Państwa zwrot

tych kosztów za pierwszą i drugą instancję na podstawie § 15 ust. 2 oraz § 16 ust. 1 pkt. 2 w związku z § 4 ust. 3 powołanego rozporządzenia.

Beata Górńska Urszula Iwanowska Anna Polak